

Brabant breed Plaagsoortenbeheer

Waterschap Aa en Maas
Waterschap De Dommel
Waterschap Brabantse Delta

Dec 2013

Definitief

13IT015897

Inhoudsopgave

		1
Hoofdstuk 1	Inleiding	5
1.1	Aanleiding	5
1.2	Doelstelling	5
1.3	Reikwijdte nota	6
Hoofdstuk 2	Visie en uitgangspunten	7
2.1	Beleidskader	7
2.2	Visie	8
2.3	Strategiekeuze	8
Hoofdstuk 3	Prioritering	11
3.1	Toelichting per soortgroep	12
Hoofdstuk 4	Organisatie en communicatie	13
4.1	Aanpak via beheer	13
4.2	Monitoring en evaluatie	13
4.3	Communicatie	13
Colofon	30	

BIJLAGE 1 BELEIDSKADER

BIJLAGE 2 SOORTENLIJST

SAMENVATTING

Exoten en plaagsoorten die tot overlast of schade leiden zijn al lange tijd een gegeven in het beheer van waterschappen. Voor bekende plaagsoorten, zoals muskusratten en blauwalgen, bestaan al beheerafspraken en wordt al kennis uitgewisseld tussen de waterschappen onderling. Voor andere soorten is de kennis veel meer verdeeld aanwezig binnen de afzonderlijke organisaties en zijn (nog) geen beheermaatregelen van toepassing of in ontwikkeling. Daarnaast zijn er ook plaagsoorten waarvoor nog nauwelijks kennis aanwezig is of waarvan alleen de verwachting bestaat dat ze een probleem vormen voor de toekomst.

De waterschappen Aa en Maas, De Dommel en Brabantse Delta kiezen voor een actieve benadering van plaagsoorten en wel om verschillende redenen:

- voor een duurzame uitvoering van beheertaken tegen aanvaardbare kosten;
- om de veiligheid en volksgezondheid van inwoners van het beheergebied te waarborgen;
- om de biodiversiteit in en rond het water te behouden en waar mogelijk te vergroten;
- om mogelijke overlast in de toekomst zoveel mogelijk te voorkomen.

Uit de opgebouwde ervaring blijkt dat een preventieve aanpak de voorkeur heeft. Echter, door het beheergebiedsoverstijgende niveau van veranderingen in omstandigheden en migratiemogelijkheden kan het waterschap niet altijd voorkomen dat een soort zich verspreidt of dat overlast ontstaat. Wel kan het waterschap door een actieve monitoring-, samenwerking- en beheerstrategie doen wat in haar bereik ligt om een ongewenste ontwikkeling zoveel mogelijk te beperken. En de realiteit dwingt ook om soms onder ogen te zien dat sommige soorten reeds dermate verspreid zijn dat bestrijden geen zinvolle beheeroptie (meer) is. De voorliggende nota beschrijft de keuzes daarin per soort.

De waterschappen willen de structurele overlast van de belangrijkste plaagsoorten reduceren. Welke soorten dat zijn wordt jaarlijks besproken in een gezamenlijk overleg tussen de Brabantse waterschappen. Van jaar tot jaar kan de het lijstje van aan te pakken soorten verschillen; daarmee wordt rekening gehouden met nieuwe ontwikkelingen in de verspreiding van (invasieve) soorten.

Hierbij hanteren de waterschappen in Brabant de volgende uitgangspunten:

- de waterschappen voeren waar nodig gerichte beheermaatregelen uit om overlast door plaagsoorten zoveel mogelijk te voorkomen (preventief beleid);
- waar preventie niet (langer) kan, wordt afhankelijk van de betreffende plaagsoort een keuze gemaakt voor de gewenste beheerstrategie (accepteren, minimaliseren, beheersen);
- de soorten die het meest direct om aandacht vragen (prioritaire soorten) worden in een beheerprotocol opgenomen. Daarbij worden bestaande afspraken en ontheffingen gerespecteerd, zodat de huidige werkwijze worden voortgezet (bijvoorbeeld ten aanzien van beschermde soorten op grond van de Flora-Faunawet);
- de beheerprotocollen worden per waterschap doorvertaald in operationele protocollen of werkinstructies. Daarin worden onder meer afspraken gemaakt over monitoren en data uitwisselen, investeren in vroegtijdige herkenning door veldmedewerkers en periodieke aanpassing van de beheermaatregelen per soort;
- we bekijken jaarlijks of er aanleiding is om de werkprotocollen te herzien of uit te breiden naar andere soorten.

Daarnaast houden de waterschappen in het beheer rekening met soorten waar aangelanden problemen mee hebben of verwachten, ook al zijn die soorten voor het waterbeheer niet direct van belang. De aanpak van dergelijke soorten lift dus mee in het reguliere onderhoud.

Opgeteld is voor 13 soorten uit bijlage 2 een beheerprotocol opgesteld (los beschikbaar). Voor Veenwortel is alleen een factsheet opgesteld. Verder is voor de uitheemse rivierkreeften een

factsheet plus voorlopig protocol beschikbaar, specifiek voor de combinatie met onderhoudswerk aan waterlopen (baggeren). En ten aanzien van grondverzet in het algemeen is een meer generiek protocol opgesteld. Voor Grote Waternavel, Parelverderkruid en Waterteunisbloem bestaat al een protocol, evenals voor de Bever. Overige soorten die in de beschouwing zijn afgefallen zijn ook opgenomen in bijlage 2.

De voorliggende nota besluit met een aantal afspraken omtrent het begroten, labelen van beheerkosten, monitoring, evaluatie en communicatie rondom plaagsoorten.

Hoofdstuk 1 Inleiding

Deze nota beschrijft het plaagsoortenbeheer van de Brabantse waterschappen Aa en Maas, De Dommel en Brabantse Delta. Doordat de beleidsuitgangspunten ook zijn afgestemd met Waterschap Rivierenland is sprake van een Brabantbrede aanpak.

1.1 Aanleiding

In het beheer van de Brabantse waterschappen komen steeds vaker (invasieve) overlast- en plaagsoorten voor: planten of dieren en micro-organismen die tot onaanvaardbare schade c.q. kosten of voor overlast zorgen bij de uitvoering van waterbeheertaken en/of het gebruik van water. De schade die hierdoor kan ontstaan uit zich in:

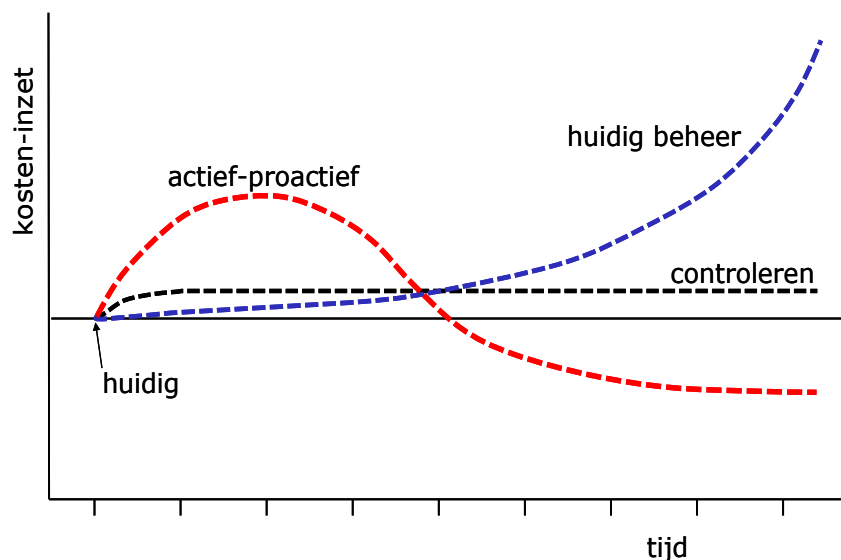
- Het verzwakken van keringen (Muskusrat, Beverrat) door ondergraving;
- Het aantasten van oever- en dijkstabiliteit door agressief woekerende plantenwortels (met name Reuzenbereklaauw en Japanse duizendknoop);
- Stremming van wateraanvoer en -afvoer (onder meer door Grote waternavel, Ongelijkbladig vederkruid, Parelvederkruid maar ook de beschermde soort Bever);
- Algenbloei en zuurstoftekort (met mogelijk drijfvlagen van Blauwalgen tot gevolg), waardoor de ecologische kwaliteit onder druk staat;
- Gezondheidsproblemen ten gevolge van aanraking door de mens (Reuzenbereklaauw) of zwemmersjeuk (sommige Blauwalgensoorten);
- Het verstoren van de biodiversiteit en aantasting van de waterkwaliteit (o.a. door Zonnebaars en invasieve (water)planten).

1.2 Doelstelling

Doel van de voorliggende nota is het formuleren van beheerafspraken om problemen met plaagsoorten in het waterbeheer te voorkomen dan wel te beheersen.

Met het beheer van plaagsoorten willen de waterschappen:

- komen tot een structurele vermindering van de overlast c.q. schade die plaagsoorten veroorzaken in het waterbeheer, door middel van een duidelijke werkinstructie voor het watersysteembeheer (inclusief onderhoud);
- op termijn ook de kosten voor beheer en onderhoud te verlagen (ofwel de verwachte toename te beperken door vroegtijdig bij te sturen). Zie ter illustratie Figuur 1.

Figuur 1 Indicatieve kostenverloop bij verschillende beheerstrategie (bron: waterschap Rivierenland)

1.3 Reikwijdte nota

Definitie

In het spraakgebruik worden de termen 'exoten' en 'plagsoorten' door elkaar gebruikt.

Een officiële definitie van de term 'plagsoort' bestaat niet in Nederland. Over het algemeen wordt een soort door de mens als plagsoort aangewezen als die soort de mens op één of andere wijze tot overlast is of tot schade leidt. Overlast kan dus in de brede zin van het woord genomen worden: de overlast kan op het gebied van veiligheid, economie, recreatie, biodiversiteit en volks- en diergezondheid betrekking hebben.

'Exoten' zijn organismen die door menselijk handelen Nederland zijn binnen gebracht. Soorten die op eigen kracht Nederland zijn binnen gekomen vallen dus niet in de categorie van exotische soorten.

De term 'invasief' wordt vaak aan exoten gekoppeld als de exotische soort overlast veroorzaakt.

Wetenschappelijk staat de term invasief echter alleen voor "sterk verspreidend". Een invasieve exoot is dus een sterk verspreidende uitheemse soort. De kans dat een sterk verspreidende soort overlast veroorzaakt is logischerwijs groter dan de kans dat een gering verspreidende soort overlast veroorzaakt.

Plagsoorten omvatten dus zowel inheemse soorten als exoten en wordt gezien als een verzamelbegrip. De voorliggende nota gaat om die reden uit van plagsoorten, vanuit de volgende definitie:

"Soorten van planten, dieren of micro-organismen die tot schade kunnen leiden in de uitvoering van de primaire taken van het waterschap of bij uitoefening economische functie door ingelanden (bijvoorbeeld onkruiddruk in de landbouw), recreatie (blauwalgen), gezondheid en/of veiligheid. Plagsoorten kunnen zowel inheems zijn als van exotische herkomst".

Plagsoorten omvatten zowel exoten als inheemse soorten die overlast veroorzaken. Bij inheemse soorten kiezen de waterschappen in principe voor preventie of controleren dan wel acceptatie als beheerstrategie.

Het predicaat plagsoort is verder afhankelijk van plaats, tijd en dichtheid. Het is bijvoorbeeld mogelijk dat op de ene plek geen overlast van een soort wordt ondervonden en de soort daarom niet als plagsoort wordt aangemerkt, maar dat op een andere plek de soort wel schade toebrengt en wel als plagsoort gezien wordt.

In het vervolg van deze nota wordt kortweg gesproken van plagsoorten, tevens omvattend soorten die wel voor overlast /schade zorgen maar daarnaast een beschermde status hebben, zoals Das en Bever.

Alle wateren, keringen en terreinen

Deze nota is door de drie waterschappen geschreven vanuit hun rol als waterbeheerder. Daarmee heeft de nota betrekking op alle keringen, eigen terreinen en wateren binnen het beheergebied, ook die wateren waarvan het waterschap geen eigenaar is maar wel het beheer uitvoert (schouwwaterlopen). Deze nota is ook bedoeld als aanbeveling voor andere watereigenaren (zoals gemeenten, terrein beherende organisaties en particulieren) in het beheergebied. Een eenduidige aanpak van exoten helpt mee aan een succesvolle aanpak over beheergrenzen heen.

Hoofdstuk 2 Visie en uitgangspunten

2.1 Beleidskader

Bijlage 1 beschrijft het internationale, landelijke en provinciale beleidskader voor plaagsoorten in relatie tot waterbeheer. Opgeteld vormt dit het beleidskader waarbinnen de waterschappen hun beheer uitvoeren. Uit de opsomming ontstaat het volgende beeld, bekeken vanuit het regionale waterschapsbelang.

Internationaal

- Europees beleid voor exoten is in ontwikkeling. De aankomende Europese Richtlijn Invasieve Exoten verplicht naar verwachting tot regionale en internationale samenwerking op het gebied van exotenbestrijding en -beheer, waarschijnlijk in soortgelijke vorm als dat in de Kaderrichtlijn Water (2000/60/EG) wordt beschreven.
- Via het Interreg programma Invexo (Invasieve Exoten in Vlaanderen en Zuid-Nederland) is kennis over een aantal soorten verzameld en gebundeld en zijn onderzoeken uitgevoerd naar de effectiviteit van beheermaatregelen voor die soorten. Als afsluiting van het programma hebben de projectpartners een intentieverklaring ondertekend. Daarmee geven zij aan de samenwerking na afloop van het Invexo-project op duurzame wijze te willen voortzetten, waaronder ook monitoring.

Landelijk

- In Nederland is het Ministerie van Economische Zaken verantwoordelijk voor het exotenbeleid;
- De Flora- en Faunawet geeft de kaders aan binnen waar binnen het plaagsoortenbeleid moet blijven. Voor een aantal plaagsoorten wordt expliciet wet- en regelgeving gegeven, alsmede voor een aantal beheermaatregelen;
- In Unie-verband is de Gedragscode Flora- en Faunawet opgesteld als vertaling van de Flora- en Faunawet voor diverse werkzaamheden van waterschappen. Waterschappen hebben zich verplicht aan de Gedragscode te houden;
- Daarnaast heeft de Unie het Convenant Waterplanten ondertekend, waarmee de handel van waterplanten aan banden wordt gelegd. De Brabantse waterschappen ondersteunen en faciliteren de uitvoering van het convenant waterplanten;
- Verder is het Blauwalgenprotocol van toepassing. De Brabantse waterschappen hebben alle drie hun eigen blauwalgenprotocol opgesteld;
- De Waterwet is ook van belang, te weten vanuit de ontvangstplicht van maaisel door aangelanden (art 5.23 lid 2). Als in het maaisel soorten aanwezig zijn die voor aangelanden nadelig of schadelijk zijn dan is dit iets om rekening mee te houden (zie onder beleidsuitgangspunt goede buur). Verder is de Waterwet relevant vanuit de sanering van waterbodems en de in bagger aanwezige plaagsoorten, zoals rivierkreeften.

Regionaal

- De provincie en verschillende gemeenten hebben de Akkerdistel in een (plaatselijke) verordening opgenomen om grondeigenaren te verplichten of te kunnen verplichten hun gronden te zuiveren van deze plaagsoort. Ook waterschappen hebben regelgeving rond deze soort. De Keur van Waterschap Hollandse Delta en Waterschap Brabantse Delta noemt de soort binnen het reguliere onderhoud van waterkeringen: deze dienen vrijgehouden te worden van "ruigten" waaronder de akkerdistel;
- Enkele plaatselijke verordeningen eisen dat rechthebbenden van gronden deze gronden zuiveren van Jacobskruiskruid en andere soorten, voordat deze tot bloei komen, als ze overlast kunnen veroorzaken op aangrenzende gronden. In de Keur van Waterschap

Brabantse Delta is opgenomen dat voor bestrijding van brandnetels, distels, ridderzuring en Jacobskruid met chemische bestrijdingsmiddelen op onderhoudsstroken binnen een afstand van 0,50 meter uit de insteek van oppervlaktewaterlichamen geen vergunning is vereist als het pleksgewijs en driftvrij uitgevoerd wordt en de middelen worden toegepast met een strijkstok of spuitkap. Aangelanden hebben ontvangstplicht van maaisel. Als dit Jacobskruid bevat kan dit maaisel niet gebruikt worden als veevoer. Waterschap Aa en Maas heeft een FAQ voor deze soort opgesteld;

- Waterschappen voeren de bestrijding van muskusratten uit op grond van provinciale afspraken hierover. Binnen Brabant treedt Brabantse Delta als coördinator op. Elk waterschap heeft een protocol voor de bestrijding opgesteld;
- Elk waterschap heeft regels vastgesteld ten aanzien van het omgaan met slootmaaisel. De daarin aanwezige soorten kunnen mogelijk voor overlast zorgen, waardoor de manier van verwerken van het maaisel van invloed is op de overlast die kan ontstaan.

2.2 Visie

De opsomming van het relevante beleid laat zien, dat de aanpak van plaagsoorten een belangrijke ontwikkeling is in het takenpakket van waterschappen. Voor plaagsoorten die al jaren een probleem vormen, zoals ratten en blauwalgen, bestaan al beheerafspraken en wordt kennis uitgewisseld tussen de waterschappen onderling. Voor andere soorten is de kennis veel meer verdeeld aanwezig binnen de afzonderlijke organisaties en zijn (nog) geen beheermaatregelen van kracht of in ontwikkeling.

De Brabantse waterschappen kiezen voor een actieve benadering van plaagsoorten en wel om verschillende redenen:

- voor een duurzame uitvoering van beheertaken tegen aanvaardbare kosten;
- om de veiligheid en volksgezondheid van inwoners van het beheergebied te waarborgen;
- om de biodiversiteit in en rond het water te behouden en waar mogelijk te vergroten (raakvlak met KRW-opgave);
- om mogelijke overlast in de toekomst zoveel mogelijk te voorkomen.

Bij de laatste twee aspecten speelt ook een rol dat de investeringen in natuurvriendelijke oevers en vispassages onder druk staan als de beoogde doelsoorten worden weggeconcentreerd door invasieve planten en dieren.

Uit de opgebouwde ervaring blijkt dat een preventieve aanpak de voorkeur heeft. Echter, door het beheergebiedsoverstijgende niveau van veranderingen in omstandigheden en migratiemogelijkheden kan het waterschap niet altijd voorkomen dat een soort zich verspreidt of dat overlast ontstaat. Wel kan het waterschap door een actieve monitoring-, samenwerking- en beheerstrategie doen wat in haar bereik ligt om een ongewenste ontwikkeling zoveel mogelijk te beperken. De mogelijke beheerstrategieën zijn hieronder uitgewerkt naar soorten.

2.3 Strategiekeuze

Als een plaagsoort overlast of schade veroorzaakt kan een beheerder overwegen om in te grijpen. De urgentie om in te grijpen zal afhangen van de aard en omvang van de problematiek maar ook van de effectiviteit en kosten van de maatregelen die de beheerder tot de beschikking staan. De gekozen aanpak zal afhangen van de omvang van de populatie, het terrein of waterloop waar de soort voor komt en de risico's die de soort ter plekke vormt. Maatregelen kunnen daarbij vaak ook meer of minder intensief ingezet worden. Japanse duizendknoop kan bijvoorbeeld extensief of intensief gemaaid worden.

De verschillende beheermaatregelen worden gecategoriseerd als:

- Accepteren: 'niets doen'. Het waterschap accepteert de plaagsoort inclusief de overlast;
- Beheersen: overlast wordt binnen de perken gehouden. Het waterschap grijpt alleen in als er overlast is. De soort loopt verder mee in het reguliere onderhoud;
- Minimaliseren: de beheerder heeft als doel om de plaagsoort volledig te verwijderen;
- Preventie: het via beheermaatregelen (proberen te) voorkomen van het vestigen van plaagsoorten of het ontstaan van overlast daarvan.

De te kiezen strategie voor preventie dan wel bestrijding (accepteren, beheersen of elimineren) is soort- en locatieafhankelijk en hangt ook mede af van het verspreidingsniveau. In hoofdstuk 3 wordt hierin een keuze gemaakt voor een aantal prioritaire soorten. De beheerstrategie wordt voor de prioritaire soorten in een beheerprotocol opgenomen. Voor andere soorten volstaat een factsheet.

Uitgangspunt: de beheerstrategie (accepteren, minimaliseren, beheersen) is afhankelijk van de plaagsoort (verspreiding, locatie, soortspecifieke kenmerken) en wordt voor de prioritaire soorten in een beheerprotocol opgenomen. Hierbij is maatwerk vereist.

Voorkomen is beter dan genezen

Preventie c.q. voorkomen dat een plaagsoort Nederland binnenkomt is goedkoper dan management moeten toepassen. Preventieve maatregelen hebben daarom de voorkeur boven eliminatie of beheersing (mits de ontwikkeling van een soort nog zodanig beperkt is dat preventie nog wel tot de mogelijkheden behoort). Preventie is een belangrijk aandachtspunt voor alle soortgroepen.

Uitgangspunt: afgezien van actieve bestrijding voeren de waterschappen maatregelen uit om overlast door plaagsoorten zoveel mogelijk te voorkomen (preventief beleid).

Doen wat in onze mogelijkheden ligt

Het beheer van waterschappen reikt niet verder dan wat binnen de kaders van het waterbeheer tot de mogelijkheden behoort. Niet altijd is het waterschap de aangewezen beheerder voor de aanpak van een bepaalde soort. Zo is de bestrijding van zomerganzen bijvoorbeeld een taak voor het rijk en provincies. Het waterschap draagt geen verantwoordelijkheid voor de overlast van plaagsoorten, waar ze middels beheer geen invloed op heeft. Bovendien heeft het waterschap te maken met verordeningen en andere richtlijnen. Wel kan het waterschap een agenderende en signalerende rol vervullen bij de aanpak van soorten waar zij niet verantwoordelijk voor is.

Uitgangspunt: de waterschappen zijn niet verantwoordelijk voor de overlast van plaagsoorten waar ze door middel van beheer geen invloed op heeft.

Aansluiten bij wat er al ligt

Er zijn al diverse afspraken gemaakt over het beheer van plaagsoorten en soorten die voor overlast zorgen, zoals onder meer blijkt uit het beschreven beleidskader. Door aan te sluiten bij al gemaakte afspraken wordt efficiënt gewerkt en bovendien voorkomen dat inmiddels verleende ontheffingen opnieuw zouden moeten worden aangevraagd.

Uitgangspunt: door bestaande afspraken en ontheffingen te respecteren kan de huidige werkwijze worden voortgezet, tenzij expliciet anders wordt besloten.

Goede buur principe

De waterschappen staan niet alleen in de aanpak van plaagsoorten. De verspreiding gaat over (beheer-)grenzen heen; een effectieve aanpak is dus gebaat bij een grensoverschrijdende benadering. Daarom houdt het waterschap in het beheer rekening met soorten waar aangelanden problemen mee hebben of verwachten, ook al zijn die soorten voor het waterbeheer niet direct van belang. De aanpak van dergelijke soorten lift dus mee in het reguliere onderhoud.

Dat doen de waterschappen uit eigen belang, maar ook in het belang van anderen (terreinbeheerders, grondeigenaren en derden) die last hebben van specifieke soorten.

Uitgangspunt: met het oog op samenhangende aanpak van plaagsoorten en het belang van aangelanden hanteert het waterschap het principe van de goede buur. Dit houdt in dat het waterschap in het eigen beheer rekening houdt met eventuele soorten waar aangelanden problemen mee hebben of verwachten, ook al zijn die soorten voor het waterbeheer niet direct van belang, en voor zover het beheerbudget dat toelaat.

Operationeel beheer

Over het algemeen kan gesteld worden dat intensief ingezette maatregelen op korte termijn meer kosten dan extensief ingezette maatregelen (bijv. accepteren). Echter, op lange termijn kan een intensieve maatregel kosten-effectiever uitvallen. Immers, als een plaagsoort intensief bestreden is en de stand van de plaagsoort gedecimeerd is, dan kan het beheer daarna extensiever worden uitgevoerd om de plaagsoort onder controle te houden (zie figuur 1). De manier waarop het beheer plaats vindt wordt per waterschap vastgelegd in operationele protocollen of werkinstructies per soort.

Uitgangspunt: uit oogpunt van kostenbeheersing kiezen de waterschappen voor een actieve benadering van plaagsoorten. Daartoe worden de beheerprotocollen per waterschap doorvertaald in operationele protocollen of werkinstructies. Daarin worden onder meer afspraken gemaakt over monitoren en data uitwisselen, vroegtijdige herkenning door veldmedewerkers en periodieke aanpassing van de beheermaatregelen per soort.

Hoofdstuk 3 Prioritering

De waterschappen geven in het beheer van plaagsoorten prioriteit aan soorten die schadelijk of hinderlijk zijn voor de doorstroming (zoals Grote Waternavel), de stabiliteit van keringen (zoals Japanse Duizendknoop), voor het uitvoeren van onderhoud (zoals rivierkreeften) en/of soorten die een risico vormen voor de inheemse soorten (zoals Zonnebaars).

Uitgangspunten: De waterschappen focussen hun beheer en/of bestrijding van plaagsoorten op die soorten die:

- De kwantitatieve taak van het waterschap belemmert (meestal stremming van de waterafvoer of beschadiging van oevers en kaden);
- een risico vormen voor de stabiliteit van keringen;
- een belemmering zijn bij het uitvoeren van onderhoudstaken;
- in of nabij watergangen een belemmering vormen voor de biodiversiteit en/of inheemse flora en fauna negatief beïnvloeden.

In onderstaand schema worden de op dit moment voor Brabant belangrijkste plaagsoorten genoemd, ingedeeld naar soortgroepen. De soorten onder kopjes “convenant waterplanten” en “protocol” zijn de soorten waarop naar verwachting de komende jaren de focus op zal liggen. In bijlage 2 is een lijst opgenomen van alle nu beschouwde soorten. Gezien de ontwikkelingen zal dit een groei lijst zijn die jaarlijks wordt herzien als daar aanleiding toe bestaat.

Figuur 2 Prioritaire soorten voor plaagsoortenbeheer. (1) resp (2) verwijst naar bijlage 1 en 2 van het Convenant Waterplanten. Cursief verwijst naar hier niet behandelde bestaande protocollen. Soorten in grijs zijn potentiële soorten voor de lijst.

3.1 Toelichting per soortgroep

- Watergebonden planten en algen

De in het overzicht genoemde watergebonden planten en (blauw)algen hebben allemaal een hoge prioriteit, in lijn met de eerdere uitgangspunten. Uitzondering hierop is Veenwortel; deze soort is een inheemse soort en veroorzaakt slechts in beperkte mate overlast. Om die reden is er geen protocol voor opgesteld maar vooralsnog slechts een factsheet.

- niet watergebonden planten

In deze groep wordt Japanse duizendknoop en daarop lijkende varianten als zeer prioritair beschouwd vanwege het agressieve karakter van de soort. Bovendien zijn de wortelstelsels een mogelijk gevaar voor de stabiliteit van keringen. Reuzenbalsemien dient beheerst te worden vanuit verspreidingsoogpunt. Voor beide soorten geldt dat de verantwoordelijkheid gedeeld dient te worden met aangrenzende grondeigenaren.

- Dieren

Het betreft hier vissen, rivierkreeften en enkele zoogdieren. De zonnebaars krijgt een hoge prioriteit vanwege het agressieve karakter van de soort in met name geïsoleerde wateren. De effecten van de overige vissoorten op de inheemse vispopulatie lijkt mee te vallen maar dient onderzocht te worden. Exotische rivierkreeften hebben de inheemse al vrijwel verdrongen en om deze reden een negatieve uitwerking op de biodiversiteit en krijgen een hoge prioriteit, mede ook vanuit systeemonderhoud (baggerwerkzaamheden).

Een bijzondere plek nemen de zoogdieren in, waarvan Das en Bever beschermde soorten zijn en om die reden niet (mogen) worden bestreden. Vanuit de overlast die deze soorten veroorzaken zijn echter wel beheermaatregelen nodig om toename van de problemen te voorkomen.

Opgeteld is voor 13 soorten uit bijlage 2 een beheerprotocol opgesteld (los beschikbaar). Voor Veenwortel is alleen een factsheet opgesteld (zie boven). Verder is voor de uitheemse rivierkreeften een factsheet plus voorlopig protocol opgesteld door Brabantse Delta, specifiek voor de combinatie met onderhoudswerk aan waterlopen (baggeren). En ten aanzien van grondverzet in het algemeen is een meer generiek protocol opgesteld.

Voor Grote Waternavel, Parelverderkruid en Waterteunisbloem en Bever bestaat al een protocol. Overige soorten die in de beschouwing zijn afgevalen zijn ook opgenomen in bijlage 2.

Hoofdstuk 4 Organisatie en communicatie

4.1 Aanpak via beheer

De aanpak van plaagsoorten wordt uitgevoerd via de beheer- en onderhoudsplannen van de waterschappen. De PDCA-cyclus dient hierbij als uitgangspunt. Het voorliggende afsprakenkader (P) wordt via beheer (D) in gang gezet. Daarop volgt evaluatie (C, zie 4.2) en zo nodig bijstelling (A).

De waterschappen houden in de begroting rekening met plaagsoortenbeheer. Door plaagsoorten een duidelijke plek te geven in het Beheer- en Onderhoudsprogramma worden ook de daarmee gemoeide kosten 'geoormerkt', zodat kan worden gevolgd of de kosten zich positief dan wel negatief ontwikkelen en of hierop moet worden bijgestuurd.

4.2 Monitoring en evaluatie

Monitoring

Monitoring is van belang om de verspreiding van soorten en de effectiviteit van maatregelen te kunnen volgen. Monitoring stelt de waterschappen ook in staat om tijdig in te grijpen als een nieuwe plaagsoort wordt aangetroffen. De waterschappen zetten daarom in op a) vroegtijdige herkenning door veldmedewerkers, b) registratie van binnengekomen meldingen van derden, c) snel reageren op meldingen vanuit Beheer en d) centrale registratie in een database. Voor dit laatste is het nodig om de dataopslag van plaagsoorten verder te structureren

Evaluatie

Evaluatie van plaagsoortenbeheer bestaat uit twee onderdelen:

- Jaarlijks beheerdersoverleg voor het uitwisselen van kennis t.a.v. aanpak plaagsoorten;
- Het vaststellen van meest urgente soorten (zie h2), bijvoorbeeld in het Winnend samenwerken managementoverleg Beheer en Onderhoud.

Bij de evaluatie wordt niet alleen naar soortgegevens gekeken, maar ook naar opgebouwde ervaringskennis, kennis over (nieuwe) soorten en hun verspreiding en naar financiële cijfers omtrent beheerkosten. In de meerjarige evaluatierapporten vanuit het watersysteem (watersysteemrapportages e.d.) worden plaagsoorten ook opgenomen.

4.3 Communicatie

Communicatie over plaagsoorten kan ook als middel worden gezien om verspreiding tegen te gaan. Niet alleen in de zin van opleiding naar veldmedewerkers en aannemers, maar ook naar collega-overheden, terreinbeheerders en natuurverenigingen. Uit andere landen zijn ook voorbeelden bekend van het inzetten van hengelsporters en jachtverenigingen bij het beheer van exoten. Overwogen wordt om communicatie als preventieve maatregel in te zetten in de vorm van voorlichtingsbijeenkomsten, lesmateriaal voor scholen, foldermateriaal en websites.

BIJLAGE 1 BELEIDSKADER

Internationale kaders

1. Biodiversiteitsverdrag: Convention on Biological Diversity

Deze internationale overeenkomst geeft in algemene bewoordingen aan hoe de verbonden landen hun biodiversiteit dienen te beschermen. Nederland heeft hier een National Biodiversity Strategy and Action Plan op gemaakt waar ook in algemene termen het speerpunten van het biodiversiteitsbeleid aangegeven worden. Plaagsoorten en invasieve exoten worden slechts zijdelings benoemd.

In artikel 8h van het Biodiversiteitsverdrag is vastgelegd dat introductie van exotische soorten voorkomen moet worden, exotische soorten geëlimineerd of onder controle gehouden moeten worden als deze soorten habitats, ecosystemen of inheemse soorten bedreigen. In het Strategisch Plan van de Conventie staat als één van de richtdoelen dat de partijen in 2020 de invasieve exotische soorten en hun introductieroutes in kaart hebben gebracht en geprioriteerd hebben. Tegen die tijd worden prioriteitssoorten geëlimineerd of beheerst en maatregelen zijn genomen om introductie en vestiging van deze soorten te voorkomen. De partijen kunnen hun eigen invulling geven aan dit doel waarbij internationale kaders en doelstellingen wel in acht genomen dienen te worden.

Het Biodiversiteitsverdrag heeft indirect, maar geen directe invloed op verplichtingen voor waterschappen, via nationaal beleid.

2. De Bern Conventie: Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats

De Bern Conventie beschermt de wilde flora en fauna en hun habitats. Onder de Bern Conventie is een werkgroep ("group of experts") opgericht rond invasieve exoten. Deze werkgroep heeft zo'n twintigtal aanbevelingen geschreven die richting geven aan de aanpak van invasieve exoten. Daarnaast heeft de Bern Conventie een stuk als opzet voor Code of Conducts cq. gedragscodes voor invasieve planten opgesteld waarin ook wet- en regelgeving in verschillende landen rond invasieve planten wordt beschreven.

De volgende soorten worden genoemd als soorten die een potentiële bedreiging vormen voor de "biologische diversiteit". Deze soorten zouden daarom moeten worden geëlimineerd: Amerikaanse nerts (*Mustela vison*), muskusrat (*Ondatra zibethicus*), beverrat (*Myocastor coypus*), grijze eekhoorn (*Sciurus carolinensis*), rosse stekelstaart (*Oxyura jamaicensis*), sikahert (*Cervus nippon*), gewone wasbeer (*Procyon lotor*), wasbeerhond (*Nyctereutes procyonoides*), Canadese of Noord-Amerikaanse bever (*Castor canadensis*), lettersierschildpad (*Trachemys scripta*), Amerikaanse brulkikker of stierkikker (*Rana catesbeiana*).

Website: <http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/nature/bern/IAS/>

De Bern Conventie heeft de eerste aanzet tot beleidsvorming rond invasieve exoten gegeven maar scheidt geen directe verplichtingen voor de waterschappen.

3. Europese Richtlijn Invasieve Exoten in wording

Op basis van de Europese Strategie over Invasieve Exotische Soorten wordt op dit moment een Europese Richtlijn Invasieve Exoten ontwikkeld. Het Team Invasieve Exoten heeft vanuit Nederland over de inhoud geadviseerd maar is door de Europese Commissie niet op de hoogte gesteld van de uiteindelijke inhoud van de Europese richtlijn. De richtlijn zal in april of mei van dit jaar (2013) gepubliceerd worden. Het is de verwachting dat de richtlijn vooral de handel in soorten die zich nog niet tot nauwelijks in de Europese Unie bevinden, beperkt. Wellicht dat de nieuwe richtlijn ook inspanningsverplichtingen stelt ten aanzien van nieuwe gevestigde soorten. Daarnaast zal de richtlijn

waarschijnlijk samenwerking en afstemming tussen lidstaten en regio's stimuleren, zoals dat ook in de Kaderrichtlijn Water wordt voorgeschreven.

Lijsten van soorten waaraan verplichtingen of beperkingen worden gesteld zijn nu nog niet gepubliceerd. Het is de verwachting van het Team Invasieve Exoten dat zij worden geconsulteerd bij het opstellen van soortenlijsten. Het Team Invasieve Exoten zal op zijn beurt relevante partijen, waaronder de waterschappen, betrekken bij het voorstel voor soorten om de Richtlijn Invasieve Exoten nadere invulling te geven (mondelijke mededeling Wiebe Lammers, NWWA).

De aankomende Europese Richtlijn Invasieve Exoten verplicht naar verwachting tot regionale en internationale samenwerking op het gebied van exotenbestrijding en –beheer, waarschijnlijk in soortgelijke vorm als dat in de Kaderrichtlijn Water (2000/60/EG) wordt beschreven. De Brabantse waterschappen kunnen ervoor kiezen hierop vooruit te lopen met hun voorgenomen plaagsoortenbeleid.

Tijdens een actualisatie van het plaagsoortenbeleid dienen de verplichtingen de Europese Richtlijn opnieuw geëvalueerd te worden.

De aankomende richtlijn zal op termijn waarschijnlijk handel in bepaalde uitheemse soorten verbieden en tot eliminatie van soorten verplichten. Naar verwachting zijn dit soorten die nog niet tot nauwelijks in de Europese Unie aanwezig zijn en zijn dit daarmee geen soorten die in het plaagsoortenbeleid van de drie Brabantse waterschappen zijn opgenomen. De aankomende soortenlijsten zijn derhalve niet relevant voor het plaagsoortenbeleid van de Brabantse waterschappen.

4. Europese Verordening Ambrosia

De Europese Verordening 744/2012 (EG) stelt onder meer het maximale gehalte aan ambrosiazaden in diervoeders vast, namelijk op 50 mg/kg diervoeder. In eerste instantie was er sprake van dat het ministerie van Economische Zaken een convenant ambrosia in het leven zou roepen zou worden om ambrosia in vogelvoer te reduceren. De Europese Verordening maakte dit convenant echter overbodig.

Ambrosia is niet in het plaagsoortenbeleid van de Brabantse waterschappen opgenomen. Bovendien heeft de verordening betrekking op veevoer. Daarmee geeft deze Europese Verordening geen verplichtingen waarmee rekening gehouden moet worden binnen het plaagsoortenbeleid van de drie Brabantse waterschappen.

Nationale kaders

1. Nederlands Exotenbeleid

Het ministerie van Economische Zaken is verantwoordelijk voor het exotenbeleid in Nederland en het Team Invasieve Exoten van de Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit geeft invulling aan dit beleid. De beleidsnota Invasieve Exoten stamt al uit 2007 maar geeft nog steeds de fingerende beleidslijnen aan. In de beleidsnota Invasieve Exoten worden preventieve maatregelen en eliminatie van kleine populaties exoten tot de verantwoordelijkheid van de rijksoverheid gerekend. Beheer van breed gevestigde exoten behoren tot de taken van de terrein- en waterbeheerders.

Door het Decentralisatieakkoord is de bevoegdheid om natuurwetgeving uit te voeren naar de provincies gegaan. In de praktijk betekent dat dat het elimineren van kleine populaties invasieve exoten de verantwoordelijkheid is van de provincies. Uitzonderingen hierop zijn populaties van invasieve exoten die verantwoordelijkheden van de rijksoverheid bedreigen. Denk bijvoorbeeld volksgezondheid of veiligheid. Populaties die grenzen van terreinbeheerders overschrijden zouden eventueel met assistentie van de rijksoverheid aangepakt kunnen worden. Dit zal van casus tot casus overwogen worden.

Het Team Invasieve Exoten bepaalt aan de hand van wetenschappelijke risicoanalyses risico's op introductie, vestiging en verspreiding en identificeert potentiële maatregelen tegen de exoot in kwestie. Het Team Invasieve Exoten geeft op basis van de risicoanalyse advies aan het ministerie van Economische Zaken over de exotische soort. Het ministerie beslist of en welke maatregelen uiteindelijk genomen worden.

Het exotenbeleid valt binnen de kaders van de Flora- en faunawet. Die wordt in de paragraaf hieronder besproken.

Het exotenbeleid geeft een grove verdeling van verantwoordelijkheden tussen verschillende partijen. Het Team Invasieve Exoten laat daarnaast risicoanalyses van invasieve exoten uitvoeren. Het exotenbeleid werkt echter slechts indirect door op plaagsoortenbeleid van waterschappen.

2. Flora- en faunawet

De Flora- en faunawet verbiedt het uitzetten van dieren en eieren van dieren in de vrije natuur (artikel 14.1). Dieren mogen ook niet worden uitgezet in tuinen en dergelijke als zij van daaruit de vrije natuur kunnen bereiken. Planten mogen niet geplant of uitgezaaid worden als zij bij Algemene Maatregel van Bestuur zijn aangewezen (artikel 14.2). Alleen de grote waternavel is met het Besluit Aanwijzing dier- en plantensoorten Flora- en faunawet voor dit artikel aangewezen wat betekent dat alle andere plantensoorten mogen worden uitgezet.

Artikel 14.3 van de Flora- en faunawet maakt het mogelijk handel en bezit van specifieke planten en dieren te verbieden. Besluit Aanwijzing dier- en plantensoorten Flora- en faunawet wijst voor dit artikel de grote waternavel, muntjak, Pallas' eekhoorn, Amerikaanse voseekhoorn en de grijze eekhoorn aan. Soorten als de wasbeer, die niet door andere regelgeving als CITES beschermd zijn, mogen dus wel verhandeld en als huisdier gehouden worden.

Artikel 4 wijst alle inheemse zoogdieren, vogels, reptielen, amfibieën en vissen als beschermde diersoorten aan. Bij Algemene Maatregel van Bestuur kunnen extra soorten worden aangewezen als beschermde diersoort (denk aan insecten of bedreigde uitheemse soorten) of juist uitgezonderd worden van de beschermende werking van de Flora- en faunawet. Huismuis, zwarte rat en bruine rat worden in de Flora- en faunawet zelf al uitgezonderd van de beschermde status die inheemse soorten in de regel wel genieten. Artikel 4 impliceert dat uitheemse soorten niet beschermd zijn door de Flora- en faunawet behalve door de algemene voorzorgsbepaling in artikel 2.

Soorten die opgenomen zijn in de Regeling beheer en schadebestrijding, mogen worden bestreden mits Gedeputeerde Staten hier ontheffing voor geeft (artikel 67 van de Flora- en faunawet).

Gedeputeerde Staten wijst daarbij ook de organisaties aan die de bestrijding uit gaat voeren en geeft ontheffing af voor de methode die daarvoor ingezet moet worden.

De Flora- en faunawet geeft de kaders aan binnen waar binnen het plaagsoortenbeleid moet blijven. Voor een aantal plaagsoorten wordt expliciet wet- en regelgeving gegeven, alsmede voor een aantal beheermaatregelen.

3. Gedragscode Unie van Waterschappen

De Gedragscode Flora- en faunawet geldt voor alle waterschappen. De code is van toepassing op een breed scala van werkzaamheden die de waterschappen uitvoeren, zoals het maaien van walkanten, baggeren, schonen van waterlopen of bij de uitvoering van inrichtingsprojecten. Als volgens de regels van de gedragscode wordt gewerkt, dan voldoen de waterschappen aan de voorwaarden die verbonden zijn aan de vrijstelling van een aantal verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet. Zonder de gedragscode moet ontheffing worden aangevraagd.

De Gedragscode Flora- en faunawet is de vertaling van de Flora- en faunawet voor diverse werkzaamheden van waterschappen. Als het plaagsoortenbeleid voldoet aan de voorschriften van de gedragscode dan wordt ook aan de Flora- en faunawet voldaan. In die zin heeft de gedragscode direct betrekking op werkzaamheden rond plaagsoorten.

4. Kaderrichtlijn Water

De maatlatten opgesteld ten behoeve van de uitvoering van de Kaderrichtlijn Water meten het functioneren van het aquatische ecosysteem, daarbij rekening houdend met alle aanwezige stressfactoren. Het is dus een integrale beoordeling, die niet expliciet gericht is op uitheemse soorten, plaagsoorten en hun effecten. Als soorten echter gaan domineren in een watersysteem, dan worden andere soorten vaak verdrongen en zal de ecologische waterkwaliteit laag zijn volgens het maatlattensysteem. Een lage maatlatscore is voor de waterkwaliteitsbeheerder aanleiding om de oorzaak van de verlaagde ecologische kwaliteit te onderzoeken. Bij alle oorzaken, dus ook bij plaagsoorten, zal de waterbeheerder maatregelen op basis van kosten-effectiviteit afwegen ten opzichte van de baten van die maatregelen.

De Kaderrichtlijn Water stelt verplichtingen ten aanzien van de ecologische kwaliteit van watersystemen. De Kaderrichtlijn Water kan daarmee een aanleiding zijn om maatregelen tegen plaagsoorten in te zetten. De Kaderrichtlijn Water stelt echter geen directe eisen aan plaagsoortenbeleid of specifieke plaagsoorten.

5. Visserijwet

Alle activiteiten die ondergebracht kunnen worden onder de handeling “vissen”, vallen onder de Visserijwet. Daarnaast is de wet van toepassing op een aantal soorten, als bedoeld in artikel 1.2 van de Visserijwet (Uitvoeringsregeling visserij). Soorten die niet onder de Visserijwet vallen, vallen onder de werking van de Flora- en faunawet.

“Vissen” wordt gedefinieerd als “het te water brengen, lichten of ophalen van vistuigen”. Zodra vistuig ingezet wordt, is er dus sprake van “vissen”. Als het doel van een handeling is om vis uit het water te halen, dan valt dit ook onder de definitie van “vissen”.

Op basis van de Visserijwet kunnen nadere beperkingen worden gesteld aan de bevissing, alsmede aan het uitzetten van de in de Visserijwet genoemde soorten. De genoemde beperkingen kunnen afhankelijk van de situatie (soort, gebied) ofwel in de vorm van generieke regelgeving, ofwel in de vorm van nadere beperkingen in uit te geven vergunningen, hun beslag krijgen.

De Visserijwet is relevant voor alle visserijhandelingen (vissen en uitzetten van vissen) alsmede voor alle vissoorten die in de Uitvoeringsregeling visserij genoemd worden.

6. Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden

De Wet gewasbeschermingsmiddelen en biocide (Wgb) regelt de toelatingen van bestrijdingsmiddelen (gewasbeschermingsmiddelen en biociden). Uitgangspunt is dat het verboden

is een bestrijdingsmiddel op de markt te brengen en te gebruiken als er geen toelating voor dat middel is. Het middel mag bovendien alleen toegepast worden voor het toegelaten gebruik. Zo is er bijvoorbeeld geen toelating voor gebruik van gewasbeschermingsmiddelen op waterplanten maar mogen er wel verschillende gewasbeschermingsmiddelen enkele meters vanaf de waterkant worden toegepast. De toelatingen zijn terug te vinden op de website van het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb).

Middelen om dieren te doden heten biociden. Als een toepassing geen wettelijke toelating heeft, dan kan vrijstelling van artikel 65 van de Wgb worden aangevraagd bij het Ministerie van Infrastructuur en Milieu (I&M). Voor het doden van dieren zal over het algemeen geen toegelaten middel bestaan in Nederland en zal er vrijstelling moeten worden aangevraagd. Artikel 38 van de Wgb biedt de mogelijkheid om vrijstelling te verlenen voor toepassingen van gewasbeschermingsmiddelen. Een vrijstelling voor gebruik van een biocide of een gewasbeschermingsmiddel wordt voor 120 dagen verleend. Herhaalde vrijstellingen worden niet gegeven, uitzonderingen daar gelaten.

Nota WSRL: "Bij toepassing van chemische middelen op droge oevers van wateren, wegen en dijken werken we "in de geest van certificaat zilver". Dit betekent geen gebruik van bestrijdingsmiddelen, met uitzondering van specifiek gebruik voor een aantal te benoemen soorten."

Zodra gewasbeschermingsmiddelen of biociden ingezet worden als deel van een maatregel tegen een plaagsoort dan moet voldaan worden aan de wettelijke gebruiksvoorschriften van die middelen. Anders dient vrijstelling aangevraagd te worden van de Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden.

7. Convenant waterplanten

Het convenant waterplanten is een overeenkomst tussen de Unie van Waterschappen, diverse handelaren in waterplanten, de tuincentra-branchen en het toenmalige ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (nu: Ministerie van Economische Zaken). Eén van de bepalingen van het convenant is dat de waterschappen jaarlijks gegevens aanleveren over het vóórkomen en bestrijden van de soorten onder het convenant waterplanten. De waterplanten handel zegt met de ondertekening van het convenant toe de soorten onder bijlage 1 niet meer te verhandelen. Bijlage 2 soorten worden alleen verkocht begeleid met informatie over de invasiviteit van de soort met de waarschuwing ze niet in het oppervlaktewater te gooien. De labels van de bijlage 2 soorten zijn voorzien van het logo van het convenant waterplanten.

De bijlagen van het convenant waterplanten zijn in 2013 op één punt gewijzigd ten opzichte van het startconvenant. Eén soort is verschoven van bijlage 2 naar bijlage 1. Voor een aantal soorten is of wordt een risicoanalyse uitgevoerd om risico's van de soorten volledig in kaart te brengen alvorens eventuele stappen binnen het convenant waterplanten worden gezet. De effectiviteit van het convenant waterplanten lijkt hoog te zijn, afgaande op de frequentie waarop de soorten in de handel worden aangetroffen: bijlage 1 soorten worden niet meer aangetroffen binnen de handel en alle relevante partijen zijn nu bij het convenant aangesloten. Of het convenant waterplanten ook doorwerkt in een verminderde verspreiding in het veld is nog niet aangetoond. Waterplanten worden ook door andere factoren, zoals strenge winters en intensiteit van beheer, beïnvloed. Een alternatief voor een convenant is een verbod. Een verbod past echter niet in de politieke opvatting om de betrokken partijen hun maatschappelijke verantwoordelijkheid zelf te laten oppakken.

In België is een gedragscode vergelijkbaar met het Nederlandse convenant in werking getreden. Naast het stoppen van de handel in invasieve planten en waterplanten worden inheemse alternatieven voor de convenantsoorten aangereikt via foldermateriaal en websites. Actief communiceren van alternatieve inheemse soorten is onderwerp van gesprek geweest binnen het convenant waterplanten maar is niet nader geconcretiseerd.

De Brabantse waterschappen ondersteunen en faciliteren de uitvoering van het convenant waterplanten. Ze willen actief inzetten op uitbreiding met andere soortengroepen als terrestrische planten en vissen, binnen dit convenant of met behulp van nieuw op te stellen convenanten. Andere mogelijkheden om voor andere soortengroepen regelgeving in het leven te roepen zijn de Keur of wetgeving.

Iets over inheemse alternatieve soorten?

8. Handreiking voor beleid ten aanzien van overzomerende ganzen

In 2007 is een handreiking voor om lokaal beleid ten aanzien van overzomerende ganzen te kunnen formuleren, opgesteld door het toenmalige ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselveiligheid (nu: Economische Zaken). Deze handreiking gaat in op een brede scope aan beheermaatregelen en beschrijft de praktische implicaties van het wettelijk kader.

Zomerganzen behoren niet tot de soorten binnen het plaagsoortenbeleid van de Brabantse waterschappen. De Handreiking is hier derhalve niet relevant voor.

9. Blauwalgenprotocol 2012

Het blauwalgenprotocol wordt met enige regelmaat geupdate (www.helpdeskwater.nl). De laatste versie stamt uit 2012 en geeft handvaten hoe om te gaan met blauwalgen op locatie. Het protocol bevat een schema om het risiconiveau per locatie te bepalen en beschrijft de monitoringsmethodes en hoe de resulterende data te interpreteren. De Brabantse waterschappen hebben alle drie hun eigen blauwalgenprotocol.

Het Blauwalgenprotocol is direct van toepassing op het plaagsoortenbeleid van de Brabantse waterschappen. De Brabantse waterschappen hebben alle drie hun eigen blauwalgenprotocol. De waterschappen zullen hun protocollen onderling vergelijken met de intentie om tot een gezamenlijk protocol te komen.

10. Protocol Zwemmersjeuk (Trichobilharzia)

Het protocol "Veilig zwemmen: preventie van zwemmersjeuk" (Werkgroep Zwemmersjeuk, 2004) stelt dat beheersing van zwemmersjeuk moeten beginnen met het opstellen van een risicoprofiel van de zwemgelegenheid voor deze aandoening. Regels voor het opstellen van een dergelijk profiel zijn echter in het protocol niet gegeven. Een handreiking voor het opstellen van een risicoprofiel wordt gegeven door Bij de Vaate (2008).

Zwemmersjeuk is nu geen onderwerp binnen onderhavig plaagsoortenbeleid. In de toekomst wellicht wel.

11. Verordening Productschap Akkerbouw bestrijding wilde haver 2008

De Verordening van het Productschap Akkerbouw verplicht ondernemers die onder zijn productschap vallen wilde haverplanten van hun terrein te verwijderen en te vernietigen voordat het zaad begint uit te vallen of uiterlijk:

- Vóór 1 juli in de provincies Utrecht, Zuid-Holland, Gelderland, Noord-Brabant, Zeeland en Limburg
- Vóór 15 juli in de provincies Groningen, Friesland, Drenthe, Flevoland, Overijssel en Noord-Holland.

Wilde haver is geen onderwerp binnen het onderhavige plaagsoortenbeleid van de Brabantse waterschappen. Wellicht in de toekomst wel. De verordening scheidt verplichtingen voor ondernemers, niet voor water- of terreinbeheerders.

12. Verordening Productschap Tuinbouw en Productschap Akkerbouw knolcyperus

Voor de knolcyperus gelden nu verplichtingen voor de land- en tuinbouw die zijn vastgelegd in verordeningen (Verordening Productschap Tuinbouw knolcyperus en Verordening Productschap Akkerbouw knolcyperus). Deze soort is aangewezen als schadelijk organisme die de teelt of afzet van planten nadelig kunnen beïnvloeden, als vastgelegd door het Besluit bestrijding schadelijke organismen. Door deze aanwijzing kan de verantwoordelijke minister regels stellen om verspreiding van deze soort te voorkomen. De eigenaar of gebruiker van besmette grond is verplicht de knolcyperus te bestrijden of verspreiding via machines en werktuigen te voorkomen. Plant- en pootgoed mag geen knolcyperus bevatten en op besmette grond mag geen enkel gewas geteeld worden.

De verordeningen knolcyperus stellen verplichtingen voor land- en tuinbouw, niet voor waterschappen. Echter, knolcyperus is nationaal aangewezen als schadelijk organisme. Knolcyperus valt niet onder het plaagsoortenbeleid van de drie Brabantse waterschappen. In de toekomst wellicht wel. Dan dienen de verplichtingen die het Besluit bestrijding schadelijke organismen voor waterschappen stellen nader bestudeerd te worden.

13. Regelgeving en leidraad beheersing eikenprocessierups

Visser en Goudzwaard (2011) hebben in opdracht van de NVWA de juridische kaders rond de eikenprocessierups uitgewerkt. Hierbij komen het Burgerlijk Wetboek, de Woningwet, de Model-Bouwverordening, de Wegenwet, de Wegenverkeerswet, de Wet bodembescherming, de Wet op de gewasbeschermingsmiddelen en biociden, de Waterwet, Wet Milieubeheer, de Gezondheids- en welzijnswet dieren, de ARBO-wet en Flora- en faunawet maar ook Europese wetgeving aan bod. In de conclusies worden de bevindingen samengevat. Geconcludeerd wordt "dat gemeenten, boom- en terreineigenaren, terreinbeheerders en wegbeheerders de bestrijding van eikenprocessierups actief ter hand moeten nemen. Daarbij zal men in het oog moeten houden dat ook monitoring van de ontwikkeling en waarschuwen voor de aanwezigheid van deze soort onderdeel kan zijn van de taak van bovenstaande groepen eigenaren en beheerders."

Rupsrestanten vormen een afvalstof in de zin van de Wet milieubeheer. De rupsrestanten kunnen worden aangeboden aan een reguliere stortplaats. In sommige provincies bestaat onder voorwaarden de mogelijkheid om ontheffing te krijgen om de rupsrestanten in de bodem te brengen buiten een inrichting. Deze wordt niet verleend als de bestrijding van de eikenprocessierups met chemische middelen is uitgevoerd. Voor het verlenen van een ontheffing voor het in de bodem brengen buiten een inrichting zijn Gedeputeerde Staten het bevoegd gezag. Voor overige conclusies wordt naar hoofdstuk 10 van het rapport van Visser en Goudzwaard (2011) verwezen.

De Leidraad beheersing eikenprocessierups (Franssen, 2013) biedt professionele beheerders de bouwstenen om goede beheerkeuzes te maken. Naast het uitgewerkte stappenplan voor risicoinventarisatie, waarnemen en registreren en beheersmaatregelen, biedt de leidraad informatie over de eikenprocessierups, de te treffen voorzorgsmaatregelen bij de bestrijding, over het opruimen van rupsrestanten, het juridisch kader en aandachtspunten voor het inrichten van de organisatie en communicatie bij instanties. De leidraad bevat ook een beslisschema om te bepalen welke methode in aanmerking komt, aan de hand van risicoinventarisatie en monitoring. Ter ondersteuning van de herkenning van eikenprocessierups is door de NVWA een infosheet opgesteld. Deze kan gedownload worden van www.nvwa.nl/eikenprocessierups.

De eikenprocessierups maakt geen deel uit van het huidige plaagsoortenbeleid van de Brabantse waterschappen. Wellicht in de toekomst wel. Dan zijn de Leidraad beheersing eikenprocessierups en het rapport van Visser en Goudzwaard (2011) belangrijke documenten om het beleid en beheer van eikenprocessierups vorm te geven.

14. Wetgeving maaisel

Volgens de Waterwet (art. 5.23 lid 2) zijn de aanliggende eigenaren verplicht om maaisel dat vrijkomt bij het onderhouden van leggerwaterlopen in ontvangst te nemen.

De verplichtingen van de Waterwet heeft direct betrekking op de afvoer van maaisel van plaagsoorten.

15. Nationale exotenlijsten

De beschermende werking vanuit de Flora- en faunawet verschilt tussen inheemse en uitheemse soorten. Daarmee kunnen dus ook verschillen bestaan tussen de maatregelen die zijn toegestaan tussen inheemse en uitheemse soorten uit dezelfde soortengroep.

Ten behoeve van schadebestrijding bestaan lijsten met plaagsoorten, waar ook exoten onder vallen. In Nederland bestaat echter geen uitputtende, wettelijk vastgelegde exotenlijst of lijst met inheemse soorten. Van het ministerie van Economische Zaken heeft hier geen behoefte aan omwille van twee redenen. Ten eerste gaat het ministerie van EZ pragmatisch met invasieve exoten om. Als soorten ter discussie staan wordt bekeken of de soorten als inheems of uitheems aangemerkt moeten worden. Ten tweede wordt momenteel gewerkt aan Europese regelgeving over exoten. Het ministerie van EZ wacht deze Europese regelgeving af alvorens eventueel zelf exotenlijsten samen te stellen.

16. Positieflijst huisdieren (in wording)

Op dit moment wordt een zogenaamde positieflijst huisdieren opgesteld door Alterra. Op positieflijst zullen diersoorten staan die als huisdier gehouden kunnen worden zonder dat het welzijn van het dier in het gedrang komt. Ook potentiële plaagdieren als wasberen zullen geëvalueerd worden. Vanuit het exotenbeleid bestaat de hoop dat de positieflijst het aantal impulsaankopen van huisdieren reduceert en daarmee ook het aantal uitzettingen door particulieren. Naar verwachting is deze positieflijst voor de zomer van dit jaar (2013) afgerond en vastgesteld door de staatssecretaris van Economische Zaken.

De positieflijst heeft effect op de introductie frequentie van bepaalde huisdieren in de Nederlandse natuur maar is geen kader waarmee rekening gehouden moet worden binnen het plaagsoortenbeleid van de waterschappen.

Regionale kaders

1. Distelbeleid regionaal

Verscheidende gemeenten hebben de akkerdistel in een plaatselijke verordening opgenomen om grondeigenaren te verplichten of te kunnen verplichten hun gronden te zuiveren van deze plaagsoort. Ook waterschappen hebben regelgeving rond deze soort. De Keur van Waterschap Hollandse Delta en Waterschap Brabantse Delta noemt de soort binnen het reguliere onderhoud van waterkeringen: deze dienen vrijgehouden te worden van "ruigten" waaronder van de akkerdistel. De Keur van Waterschap de Brabantse Delta stelt daarbij ook dat:

"Geen vergunning op grond van deze Keur is vereist voor het gebruik van gewasbeschermings- of onkruidbestrijdingsmiddelen op onderhoudsstroken binnen een afstand van 0,50 meter uit de insteek van oppervlaktewaterlichamen als voldaan is aan de volgende regels:

- a. het gebruik betreft het pleksgewijs, driftvrij bestrijden van brandnetels, distels, Ridderzuring en Jacobskruiskruid met chemische bestrijdingsmiddelen;
- b. de chemische bestrijdingsmiddelen zijn toegepast met gebruikmaking van een strijkstok of een spuitkap."

Uitvoeringsregelingen of besluiten van verschillende provincies (Noord-Holland, Utrecht, Friesland) bepalen dat in gebieden met specifieke natuurdoelstellingen geen chemische bestrijdingsmethoden mogen worden toegepast, behalve voor de akkerdistel, ridderzuring en brandnetel. De provincie Utrecht bepaalt in zijn Besluit bestrijdingsmiddelen dat glyfosaat niet mag worden toegepast, alleen voor enkele hardnekkige onkruiden waaronder de akkerdistel en ridderzuring.

De provincies Utrecht, Zeeland, Drenthe, Friesland, en Noord-Brabant hebben verordeningen opgesteld soortgelijk als de gemeentelijke verordeningen waarin grondrechthebbenden verplicht wordt de gronden te zuiveren van akkerdistel (en akkermelkdistel) voordat de distels in bloei komen. In artikel 1 van de Akkerdistelverordening van de provincie Noord-Brabant staat het volgende:

"De gebruikers, eigenaren, erfpachters of vruchtgebruikers van gronden zijn verplicht eigen gronden, voor zover het betreft landbouwgronden of een strook van 100 m daaraan grenzend, te zuiveren van akkerdistels (Cirsium arvense), voordat zij tot bloei komen. Onder eigenaar, erfpachter of vruchtgebruiker wordt in deze verordening ook verstaan degene, die de eigenaar, erfpachter of vruchtgebruiker bij het beheer vertegenwoordigt."

De provincie Noord-Brabant heeft naast de Akkerdistelverordening ook een Subsidieregeling natuur- en landschapsbeheer Noord-Brabant. In de Subsidieregeling wordt chemische bestrijding verboden voor beheer van specifieke natuurgebieden als deze voor subsidies in aanmerking willen komen. Voor de akkerdistel en de ridderzuring wordt hierop een uitzondering gemaakt: die mogen binnen de subsidieregeling wel chemisch bestreden worden.

Waterschap Aa en Maas heeft een FAQ voor deze soort opgesteld.

De akkerdistel is niet in het huidige plaagsoortenbeleid van de Brabantse waterschappen opgenomen. Mocht dit in de toekomst wel gebeuren dan zijn de Keuren van de waterschappen en de verordening van de provincie Noord-Brabant direct van belang.

2. Regionaal beleid Jacobskruiskruid

Enkele plaatselijke verordeningen eisen dat rechthebbenden van gronden deze gronden zuiveren van Jacobskruiskruid en andere soorten, voordat deze tot bloei komen, als ze overlast kunnen veroorzaken op aangrenzende gronden. In de Keur van Waterschap Brabantse Delta is opgenomen dat voor bestrijding van brandnetels, distels, ridderzuring en Jacobskruiskruid met chemische bestrijdingsmiddelen op onderhoudsstroken binnen een afstand van 0,50 meter uit de insteek van oppervlaktewaterlichamen geen vergunning is vereist als het pleksgewijs en driftvrij uitgevoerd wordt en de middelen worden toegepast met een strijkstok of spuitkap. Aangelanden hebben ontvangstplicht van maaisel. Als dit Jacobskruiskruid bevat kan dit maaisel niet gebruikt worden als veevoer.

De Beleidsnota Wegenbeheer, Module A10 Onderhoudsbeleid van de provincie Noord-Brabant stelt dat de huidige kennis over het Jakobskruid geeft nog geen aanleiding de bestrijding van het Jakobskruid actief op te pakken. Een convenant of een verordening wordt nog niet nodig geacht. Waterschap Aa en Maas heeft een FAQ voor deze soort opgesteld. Waterschap Peel en Maasvallei heeft een voorstel hoe om te gaan met Jakobskruid in het beheer geschreven. Welke status dit voorstel heeft is op dit moment onduidelijk.

Zowel de provincie Utrecht als de provincie Gelderland hebben zogenaamde afspraakdocumenten als convenant hoe om te gaan met Jakobskruid. Partijen die ondertekend hebben zijn onder andere gemeenten, waterschappen, Staatsbosbeheer, Rijkswaterstaat, LTO en andere grote terreinbeherende organisaties.

De afspraken waarvoor de partijen hebben ondertekend zijn:

“De afspraken zijn vooral gericht op het voorkomen van sterfte van vee als gevolg van het eten van Jakobskruid. Daarnaast zijn afspraken opgenomen om de verspreiding op langere termijn beter in beeld te krijgen.

1. Partijen onderkennen dat Jakobskruid een inheemse plantensoort is, die een ecologische waarde vertegenwoordigt. Uitroeien van Jakobskruid is daarom niet aan de orde
2. Partijen erkennen dat Jakobskruid giftig is en vooral in hooi en kuilvoer een risico voor vee oplevert. Partijen zorgen ervoor dat Jakobskruid niet in veevoer terecht kan komen, door het maaisel niet als veevoer aan te bieden of aanwezig Jakobskruid te verwijderen. Als het werk is uitbesteed aan een aannemer moeten hier afspraken over worden gemaakt. Hetzelfde geldt voor terreinen waarvoor afspraken zijn gemaakt met veehouders over hooiwinning.
3. Bermbeheerders zorgen dat bij het inzaaien van bermen geen Jakobskruid in het kruidenmengsel voorkomt. Ook hierover worden indien nodig afspraken gemaakt met aannemers.
4. Bij inscharing van vee van derden op terreinen waar Jakobskruid voorkomt zullen de terreineigenaren of -beheerders de eigenaar van het vee op de risico's wijzen en eventueel afspraken maken over de verwijdering van Jakobskruid.
5. De partijen (indien terreineigenaar of -beheerder) zullen de belangrijkste groeiplaatsen van Jakobskruid in de eigen terreinen in beeld brengen en de verspreiding van Jakobskruid de komende jaren blijven volgen. (Zie ook de toelichting hieronder.)
6. De verspreiding van Jakobskruid en de effecten van deze afspraken zullen jaarlijks worden geëvalueerd met alle betrokken partijen. Naar aanleiding hiervan kunnen wijzigingen van of aanvullingen op de afspraken in dit convenant worden doorgevoerd. (Zie ook de toelichting hieronder.)

Toelichting op de afspraken 5 en 6:

Het is van belang om een beeld te krijgen van de verspreiding van Jakobskruid en de veranderingen hierin door de jaren heen. Het gaat hierbij om een globaal overzicht van de plaatsen waar duidelijk veel Jakobskruid aanwezig is, niet om exacte verspreidingsgegevens van de plant. Omdat Jakobskruid een redelijk goed herkenbare plant is, kunnen deze gegevens eenvoudig tijdens regulier beheer en inspectie worden verzameld. De gegevens kunnen in de toekomst onder andere worden gebruikt om af te wegen of aanvullende maatregelen ter bestrijding van de plant noodzakelijk zijn. In de jaarlijkse evaluatie zal deze vraag aan de orde komen. De voorbereiding van de evaluatie is een taak van de provincie Gelderland.”

Jakobskruid valt momenteel niet onder het plaagsoortenbeleid van de Brabantse waterschappen. Mocht dit in de toekomst wel het geval zijn dan zijn de beleidsnota van de provincie Noord-Brabant en de Keur van Waterschap Brabantse Delta van direct belang om het beheer en beleid vorm te geven.

3. Muskusrattenbeheer

De bestrijding van muskusratten is vanaf 2011 een taak van de waterschappen. De onderhoudsplichtigen moeten wel schade en aanwezigheid van muskusratten melden. Muskusrattenbeheer wordt nu binnen regio's gecoördineerd. De Unie van Waterschappen is de kennisleverancier voor het muskusrattenbeheer.

Het muskusrattenbeheer valt niet onder het onderhavige plaagsoortenbeleid van de Brabantse waterschappen.

4. Beverprotocollen

Waterschap Roer en Overmaas, Waterschap Zuiderzeeland en Waterschap Rivierenland hebben ieder een beverprotocol opgesteld om invulling te geven aan de Gedragscode Flora- en faunawet. Ook Waterschap Peel en Maasvallei heeft in 2010 een beverprotocol opgesteld. Momenteel wordt hiervoor een nieuwe visie opgesteld. In deze visie worden taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van organisaties beschreven. Op basis van deze visie wordt het beverprotocol geactualiseerd (zomer 2013).

De Brabantse waterschappen willen het geactualiseerde protocol van Waterschap Peel en Maasvallei integraal overnemen, samen met de provincies Noord-Brabant en Limburg.

5. Intentieverklaring Invexo

Als afsluiting van het Interreg programma Invexo (Invasieve Exoten in Vlaanderen en Zuid-Nederland) hebben een intentieverklaring ondertekend. De projectpartners geven hiermee aan de samenwerking na afloop van het Invexo-project op duurzame wijze te willen voortzetten.

De intentieverklaring die afsluitend van het Interreg programma ondertekend stelt een inspanningsverplichting ten aanzien van samenwerking met de naburige regio's van de waterschappen.

6. Eikenprocessierups

De Beleidsnota Wegenbeheer, Module A10 Onderhoudsbeleid van de provincie Noord-Brabant wordt gesteld dat met in achtneming van de wet- en regelgeving en op basis van de 'Leidraad beheersing Eikenprocessierups' de beheersing ter hand genomen, om de verspreiding van de Eikenprocessierups tegen te gaan en de overlast van de vrijkomende brandharen te beperken. Slechts in gebieden waar de overlast ernstige vormen aanneemt zal een biologische bestrijding worden gehanteerd. Volgens de beleidsnota wordt zo de overlast van brandharen aan de weggebruikers en het onderhoudspersoneel tot een minimum beperkt. De landelijke ontwikkelingen over de beheersing van de Eikenprocessierups worden gevolgd.

De eikenprocessierups maakt geen deel uit van het huidige plaagsoortenbeleid van de Brabantse waterschappen.

7. Maaiselbeleid

Waterschap Aa en Maas heeft een beleidsnotitie opgesteld hoe om te gaan met maaisel. Met zeven beleidsmatige uitgangspunten is een leidraad gegeven:

Maaisel is een nuttige grondstof. De volgende voorkeursvolgorde qua toepassing van maaisel wordt gehanteerd: Toepassen als veevoer > verwerken in de kleine kringloop > afvoeren naar centrale verwerker > afvoeren naar vuilstort.

Het waterschap laat het verwerken van maaisel zoveel mogelijk over aan de ontvangst-plichtige. Zo mogelijk faciliteert het waterschap verwerking van het maaisel in de kleine kringloop.

Maaisel wordt uit veiligheidsoverwegingen niet op het werkp pad, maar op het naastgelegen perceel gedeponeerd.

Het waterschap stimuleert verwerking van maaisel waarvoor de ontvangstplicht niet geldt in de kleine kringloop door maaisel uit de EVZ en maaisel verzameld bij krooshekken tegen een vergoeding aan te bieden aan lokale agrariërs en of marktpartijen.

Maaisel achter vuil wateroverstorten wordt in het agrarisch gebied door het waterschap afgevoerd.

Exotisch maaisel wordt afgevoerd door het waterschap.

Indien de gemeente bereid is de ontvangstplicht van maaisel in het stedelijk gebied van particulieren over te nemen, is het waterschap bereid de extra transportkosten voor zijn rekening te nemen.

De uitgangspunten zijn toegelicht met een praktische uitleg.

In de Keur van Waterschap De Dommel staat dat de aangelande is verplicht is (de specie of het) maaisel op te ruimen of onder te werken. In de Keur is opgenomen “dat de eigenaren van percelen die gelegen zijn langs een a-water, verplicht zijn op aanwijzing van het bestuur slootmaaisel ook op te ruimen (ruimplicht). Wanneer het bestuur aangelanden aanschrijft de op de kant ontvangen specie te verwijderen, dan geeft het bestuur daarbij de reden(en), bijvoorbeeld om te voorkomen dat het maaisel en de specie wederom in het water terecht komt, waardoor aan- en afvoer van water wordt belemmerd of als onderhoudsmachines worden gehinderd. Het waterschap kan ingelanden er toe verplichten de specie afkomstig van waardevolle oppervlaktewateren te verwijderen en zo te bereiken dat waternatuur van hoog ecologisch niveau is veiliggesteld en zich verder kan ontwikkelen. Bij die oppervlaktewateren moet de verrijking (eutrofiëring) door inwaaiend maaisel worden voorkomen.”

De beleidsnota “Omgaan met groenafval” van Waterschap De Dommel (2001) beschrijft de mogelijkheden om het maaisel te verwerken en de hoeveelheid maaisel te beperken. Ook wordt de wet- en regelgeving rond het toepassen en verwerken van maaisel besproken. In 2008 is een discussienotitie opgesteld om het maaiselbeleid van Waterschap De Dommel te actualiseren. In de discussienotitie wordt met vier scenario’s cq. modules gewerkt. Iedere elke module behandelt een bepaald thema of taakgebied van het waterschap, waarvoor de afvoer van maaisel relevant is. Daarnaast is de wet- en regelgeving geactualiseerd ten opzichte van de beleidsnota “Omgaan met groenafval”.

De Keur van Waterschap Brabantse Delta verplicht om maaisel tijdig (2 dagen) uit het water te halen en binnen afzienbare tijd (4 weken) maaisel dat op de kanten achtergebleven is op te ruimen.

Beleidsnota Wegenbeheer, Module A10 Onderhoudsbeleid van de provincie Noord-Brabant beschrijft enkele factoren die de mogelijkheden om maaisel te verwerken beïnvloeden. De nota geeft geen richtlijnen of standaarden.

De verschillende Keuren en beleidsnotities zijn direct relevant bij het opstellen van plaagsoortenbeleid ten aanzien van de omgang met maaisel.

BIJLAGE 2 SOORTENLIJST

Onderstaande soorten zijn in beschouwing genomen bij het opstellen van de voorliggende notitie. De bedoeling is om deze lijst regelmatig te actualiseren aan de hand van ontwikkelingen in de verspreiding en kennis van soorten.

W = probleem voor waterbeheer (doorstroming, opstuwung bij stuwen en krooshekken)

B = probleem voor biodiversiteit

V = probleem voor volksgezondheid (allergieën, brandplekken)

K = probleem voor keringen (ondergraving, grondverzet)

Nr	Soort(groep)	Priorit ering	W	B	V	K	Soort die meelift	Product
1	Ongelijkbladig vederkruid	*****	x	x	x?		Parevederkruid	Protocol (op basis van Parevederkruid)
2	Watercrassula	*****	x	x				Protocol
3	Hydrilla	*****	x					Protocol
4	Waterwaaier/Cabo mba	*****	x	x				Protocol
5	Waterhyacint	*****	x		x?			Protocol
6	Egeria	*****	x					Protocol
7	Watersla	*****	x		x?			Protocol
8	Grote vlotvaren	*****	x		x?			Protocol
9	Japanse duizendknoop	*****		x		x	Sachalinese en Boheemse en Afghaanse duizendknoop	Protocol
10				x		x		Protocol grondverzet
11	Reuzenbalsemien	****		x		x?		Protocol
12	Zonnebaars	****		x				Protocol
13	Das	****				x		Protocol
14	Reuzenberenklauw	***			x	x?		Protocol

15	Veenwortel	***				x?		Factsheet
----	------------	-----	--	--	--	----	--	-----------

Soorten waar nu geen Brabantbreed protocol voor is opgesteld + motivatie waarom niet

No.	Soort(groep)	Prioritering	W	B	V	K	Reden voor niet meenemen	Ander product?
16	Grote waternavel	*****	x	x		x?	Is al protocol voor	
17	Parelvederkruid		x	x	x?		Is al protocol voor	
18	Waterteunisbloem	*****	x	x			Is al protocol voor	
19	Kleine waterteunisbloem	*****	x	x			Lijkt op Waterteunisbloem	
20	Uitheemse rivierkreeften	****		x		x	Komt in baggerwerk voor, samen met allerlei andere soorten (niet te scheiden)	FAQ / Landelijke wetgeving verklaren en wellicht beïnvloeden
21	Blauwalg	****		x	x		Elk waterschap heeft al protocol	Mogelijk wel tot gezamenlijk protocol komen
22	Kroosvarens <i>Azolla</i> sp.	****	x	x	x?		Lift mee met protocol voor kroos	
23	Kroos	*****	x	x	x?		Is al protocol voor	
24	Jacobskruiskruid	****					Geen directe relatie met waterbeheer, wel maai-beheer	FAQ, relatie met Knolcyperus vanuit maai-beheer
25	Bever	***				x	Overnemen huidige protocol WPM Brabant breed, later geactualiseerde protocol overnemen	
26	Knolcyperus	***					Geen directe relatie met waterbeheer, wel maai-beheer	FAQ / Omgangsvorm aangelanden en afspraken met Productschappen
27	Roodwangschildpad	**		x?			Nog onduidelijk of soort zich ook voortplant	FAQ
28	Zomerganzen	**				x?	Geen directe relatie waterbeheer, wel bij zwemwaterlocaties	Wettelijk kader maatregelen
29	Blauwband	**		x			Minder invasief dan Zonnebaars	Onderzoek naar verspreiding en effecten
30	Uitheemse grondels	**		x			Effect nog onduidelijk	

31	Ridderzuring	**					Geen directe relatie waterbeheer	Richtlijn voor onderhoudspaden
32	Akkerdistel	*				x?	Akkerdistelverordening Noord-Brabant voldoet	
33	Aalscholvers	*					Geen urgentie	
34	Bruine rat	?				x?	Geen directe relatie waterbeheer	Communicatieprotocol, FAQs
35	Hemelboom	?				x	Geen urgentie	Mogelijk meenemen in protocol grondverzet?
36	Bamboesoorten	?				x	Geen urgentie	?
37	Gedoornd hoornblad	?					Geen urgentie	?
38	Smalle waterpest	?	x	x			Geen urgentie	Kan die niet meeliften met de 'waterpesten'?
39	Aarvederkruid	?	x				Geen urgentie	Kan die niet meeliften met de 'aarvederkruiden'?
40	Ambrosia	?				x	Geen urgentie	?
41	Wilde haver	?					Geen urgentie	?
42	Braam	?					Geen urgentie	?
43	Brandnetel	?					Geen directe relatie waterbeheer	FAQ maaibeheer (zie Jacobskruiskruid, knolcyperus en ridderzuring)
44	Muskusrat	?				x	Beheer regionaal georganiseerd	kan hier misschien naar bestaande stukken verwezen worden die bij de 'Rattenbestrijders' bekend zijn?
45	Beverrat	?				x	Geen urgentie	kan hier misschien naar bestaande stukken verwezen worden die bij de 'Rattenbestrijders' bekend zijn?
46	Macrofauna, diverse soorten	?					Geen overlast	?
47	Chinese wolhandkrab	?					Geen urgentie	?
48	Amerikaanse brulkikker	?		x			Geen urgentie	?
49	Aziatische tijgermug	?				x	Geen urgentie	?
50	Knutten	?				x	Geen urgentie	?
51	Steekmuggen	?				x	Geen urgentie	?
52	Schistosomiasis-Bilharzia	?				x?	Geen urgentie	?
53	Eikenprocessierups	?				x	Geen urgentie	ARBO info?

54	Draadalg	?	x	x?	Geen urgentie	?
55	Teek?	?		x	Geen urgentie	ARBO info?

Colofon

opdrachtgever

Ivo Dellemann (waterschap Aa en Maas)

Status

Concept

auteur

T. Tiebosch

werkgroep

Jeffrey Samuels (waterschap Brabantse Delta)

Jacco de Hoog (waterschap De Dommel)

Bart Brugmans (waterschap Aa en Maas)

gecontroleerd door

-

vrijgegeven door

-